

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

ГОЛОВАЧОВА О. С.

УДК 338.43

Головачова О. С. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури аграрного ринку України

У статті проведено комплексне дослідження проблем розвитку усіх складових аграрної інфраструктури, таких як елементи оптової торгівлі (товарні біржі, оптові ринки, торгові дома, ярмарки, аукціони), підприємства роздрібною реалізації продукції АПК (міські та сільські ринки, магазини роздрібною торгівлі, підприємства громадського харчування), транспортні підприємства, складські господарства, підприємства зв'язку, органи стандартизації, сертифікації, фінансові установи, науково-дослідні інститути, освітні та інформаційні установи, та визначено пріоритети державної регуляторної політики у цій сфері. Обґрунтована актуальність дослідження інфраструктурної складової як інструменту ефективної комунікації між суб'єктами аграрного ринку, правильне належне використання якого приводить до зменшення операційних витрат аграрних підприємств і, у результаті, веде до підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках і поступового розвитку сільського господарства. Запропоновано комплексне визначення аграрної інфраструктури, проаналізовано основні проблеми, що гальмують розвиток інфраструктури АПК України, обґрунтовано пріоритетні напрями реформування комплексних елементів інфраструктури АПК.

Ключові слова: аграрний ринок, інфраструктура, зовнішня торгівля продукцією АПК, біржова торгівля.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Головачова Ольга Сергіївна – аспірантка, кафедра міжнародної економіки, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Kioto, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: ellady@ukr.net

УДК 338.43

UDC 338.43

Головачёва О. С. Проблемы и перспективы развития инфраструктуры аграрного рынка Украины

Golovacheva O. S. Problems and Prospects of Development of Infrastructure of the Agrarian Market in Ukraine

В статье проведено комплексное исследование проблем развития всех составляющих аграрной инфраструктуры, таких как элементы оптовой торговли (товарные биржи, оптовые рынки, торговые дома, ярмарки, аукционы), предприятия розничной реализации продукции АПК (городские и сельские рынки, магазины розничной торговли, предприятия общественного питания), транспортные предприятия, складские хозяйства, предприятия связи, органы стандартизации, сертификации, финансовые учреждения, научно-исследовательские институты, образовательные и информационные учреждения, и определены приоритеты государственной регуляторной политики в этой сфере. Обоснована актуальность исследования инфраструктурной составляющей как инструмента коммуникации между субъектами аграрного рынка, правильное надлежащее использование которого приводит к уменьшению операционных расходов аграрных предприятий и, в результате, ведет к повышению конкурентоспособности отечественной продукции на внутреннем и внешнем рынках и постепенному развитию сельского хозяйства. Предложено комплексное определение аграрной инфраструктуры, проанализированы основные проблемы, тормозящие развитие инфраструктуры АПК Украины, обоснованы приоритетные направления реформирования комплексных элементов инфраструктуры АПК.

The article conducts a complex study of the problems of development of all components of the agrarian infrastructure, such as elements of wholesale trade (commodity exchanges, wholesale markets, trading houses, fairs and auctions), enterprises of retail trade of agro-industrial products (city and rural markets, retail outlets, and public catering companies), transportation companies, warehouses, communication companies, bodies of standardization and certification, financial establishments, research and development institutes, and educational and information establishments, and identifies priorities of the state regulatory policy in this sphere. It justifies urgency of the study of the infrastructural component as a means of communication between subjects of the agrarian market, correct and proper use of which results in reduction of operation expenses of agrarian companies and, as a result, leads to increase of competitiveness of domestic products in domestic and foreign markets and gradual development of agriculture. It offers a complex definition of the agrarian infrastructure, analyses main problems that hinder development of the infrastructure of the agro-industrial complex of Ukraine, and justifies priority directions of reformation of complex elements of infrastructure of the agro-industrial complex.

Key words: agrarian market, infrastructure, foreign trade of agro-industrial products, stock exchange trade.

Pic.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Ключевые слова: аграрный рынок, инфраструктура, внешняя торговля продукцией АПК, биржевая торговля.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Головачёва Ольга Сергеевна – аспирантка, кафедра международной экономики, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Kioto, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: ellady@ukr.net

Golovacheva Olga S. – Postgraduate Student, Department of International Economy, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: ellady@ukr.net

Аграрна сфера була і залишається однією з найбільш перспективних галузей вітчизняної економіки. Наявність родючих земель і сільськогосподарських традицій, сприятливі кліматичні умови, а також значний кадровий потенціал створюють передумови для ефективного розвитку АПК, спрямованого на задоволення внутрішнього попиту та нарощування обсягів експорту.

Однією з основних проблем розвитку агропромислового комплексу України є нерозвиненість його інфраструктурної складової. Це унеможливає ефективні комунікації між суб'єктами аграрного ринку, призводить до зростання операційних витрат аграрних підприємств, і, у результаті, веде до зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках і поступового занепаду сільського господарства.

Проблеми розвитку інфраструктури аграрного сектора досліджуються у роботах багатьох вітчизняних вчених, зокрема П. Т. Саблука, О. М. Шпичака, Б. Й. Пасхавера, О. Д. Гудзинського, О. Г. Шпикуляка, М. М. Артуса, І. І. Лотоцького, Д. А. Міщенко, Г. Ю. Міщука, О. О. Шмиги та ін. У працях представлених авторів значна увага приділяється оцінці окремих елементів аграрної інфраструктури та їх впливу на розвиток АПК України. Значний інтерес до проблем розвитку інфраструктури АПК спостерігається останнім часом і на найвищому рівні: в Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, основну увагу в яких приділено розробці напрямів розвитку аграрної інфраструктури. Втім, на нашу думку, необхідним є проведення комплексного дослідження проблем розвитку усіх складових аграрної інфраструктури та визначення пріоритетів державної регуляторної політики у цій сфері.

Цілями даної статті є: формування комплексного визначення аграрної інфраструктури, визначення основних проблем, що гальмують розвиток інфраструктури АПК України, обґрунтування пріоритетних напрямів реформування інфраструктури АПК.

Ефективність функціонування агропромислового сектора економіки та рівень його інтеграції в міжнародну торгівлю значною мірою залежить від стану його інфраструктурної складової. При цьому мова йде не лише про установи оптової торгівлі чи транспортні компанії, з якими найчастіше ототожнюють інфраструктуру АПК, – важливе значення для аграрного ринку України має також функціонування спеціалізованих фінансових, освітніх, інформаційних та юридичних інститутів. Звужене трактування аграрної інфраструктури є істотною проблемою вітчизняної науки та практики, оскільки не дозволяє комплексно підійти до розв'язання існуючих проблем та обумовлює фрагментарність регуляторної політики держави.

Розглядаючи підходи вітчизняних науковців, можна зазначити, що найбільш комплексними є підходи до визначення аграрної інфраструктури, запропоновані П. Саблуком та О. Шмигою. Зокрема, П. Саблук вважає, що ринкова інфраструктура АПК – це система підприємств, організацій, закладів виробничої та невиробничої сфер, які покликані обслуговувати товаровиробників, створювати умови для своєчасного і безперервного нарощування обсягів пропозиції продукції на ринку. Вона представлена підприємствами й організаціями, які виконують такі функції: оптової торгівлі, транспортування, зберігання, комунікаційного зв'язку, стандартизації, сертифікації, цінового моніторингу, інформаційної служби [1]. Недоліком даного визначення є невіднесення до інфраструктури АПК закладів освіти, а також фінансових установ, спроможних забезпечити кредитування аграрних підприємств.

О. Шмига визначає інфраструктуру АПК як сукупність допоміжних ланок і установ, які забезпечують ефективне функціонування аграрної економіки. До інфраструктури АПК автор відносить установи оптової торгівлі (товарні біржі, оптові ринки, торгові доми, ярмарки, аукціони), підприємства роздрібною реалізації

продукції АПК (міські та сільські ринки, магазини роздрібною торгівлі, підприємства громадського харчування), транспортні підприємства, складські господарства, підприємства зв'язку, органи стандартизації, сертифікації, фінансові установи, науково дослідні інститути [2]. На нашу думку, автор впритул наблизилася до комплексного визначення інфраструктури аграрного ринку, проте до її складових доцільно долучити освітні та інформаційні установи (рис. 1).

Доцільність дослідження усіх елементів інфраструктури аграрного ринку в комплексі пояснюється необхідністю врахування взаємозв'язків між її елементами у процесі розробки державної регуляторної політики АПК, оскільки вдосконалення лише окремих складових аграрної інфраструктури не справить очікуваного ефекту на розвиток галузі. Наприклад, розвиток транспортної інфраструктури потребує значних коштів, а отже необхідним є одночасне стимулювання фінансових інститутів, що здійснюють кредитування аграрних підприємств. Розвиток інституцій оптової торгівлі потребує, по-перше, формування адекватних вимог ринку засобів інформування його учасників про появу нових посередницьких структур і можливість співпраці з ними, а, по-друге, підготовки кваліфікованих фахівців, спроможних працювати у сфері аграрного бізнесу та відстоювати його інтереси при здійсненні ЗЕД. Розвиток закладів аграрної освіти потребує, у свою чергу, збільшення кількості аграрних підприємств, що формуватимуть попит на висококваліфікованих працівників і сприятимуть розвитку аграрної науки в Україні.

На сьогодні в Україні жоден з елементів аграрної інфраструктури не відповідає вимогам сучасного бізнесу. Найбільш гостро, на наш погляд, стоїть проблема нерозвинутості інфраструктури оптової торгівлі, і, зокрема, біржових інституцій, що у країнах Європи були і залишаються основною ланкою оптової торгівлі аграрною продукцією.

Протягом останніх років спостерігається зменшення кількості аграрних бірж в Україні (починаючи з 2010 р. їх в Україні функціонує 25, у той час як у 2004 р. було 34, у 2009 – 30), при чому загальна кількість товарних бірж в Україні щорічно зростає (табл. 1). На нашу думку, подібна ситуація може свідчити не про занепад біржової торгівлі як такої, а радше про неналежне функціонування аграрних бірж, про низьку ефективність державної регуляторної політики та неспроможність уряду стимулювати розвиток даного інфраструктурного елемента.

Втім, попри зменшення кількості аграрних бірж в Україні, протягом останніх років частка продукції, що реалізується на них, постійно зростає: темпи зростання обсягів реалізації сільськогосподарської продукції через аграрні біржі, починаючи з 2005 р., переважають темпи зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції (рис. 2).

Необхідно зауважити, що зростання обсягів біржової торгівлі пояснюється введенням державою обов'язкової біржової реєстрації експортних контрактів. Проте, навіть попри це, дана тенденція є, безумовно, позитивною, оскільки свідчить про цивілізаційний по-

ступ аграрного ринку України, підвищення рівня його конкурентності, посилення вимог до якості продукції, що виготовляється українськими аграріями.

Втім, активізація торгівлі сільськогосподарської продукцією через товарні біржі не вирішує основної проблеми АПК України, що полягає у неможливості збуту рядовими виробниками сільськогосподарської продукції (приватними господарствами) вирощеної продукції за прийнятними цінами. Доступ до товарних бірж на сьогодні мають лише акредитовані аграрні підприємства, які у більшості не виступають виробниками сільськогосподарської продукції. У той самий час, невеликі господарства все ще реалізують продукцію за вкрай низькими цінами, що призводить до низької ефективності сільського господарства, занепаду сільських місцевостей, перекваліфікації населення і, в результаті, здороження продукції АПК та зниження рівня її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Вирішенням даної проблеми, на нашу думку, може стати розвиток оптових ринків сільськогосподарської продукції, на яких будь-який приватний підприємець матиме можливість реалізувати власну продукцію не за ціноюпосередника, а за ціною вільного ринку.

На сьогодні в Україні функціонує понад 350 оптових ринків сільськогосподарської продукції, втім, такими, що наближаються до європейських стандартів, є: «Столичний» (м. Київ), «Шувар» (м. Львів), «Копань» (м. Херсон), ринок живої худоби «Чарівник» (Київська область) [3].

На нашу думку, формування сучасних оптових ринків, на яких будуть створені умови для відвантаження та зберігання сільськогосподарської продукції, сприятиме, у першу чергу, перетворенню агровиробників у повноправних суб'єктів ринку, що позитивно позначиться на якості вітчизняної продукції.

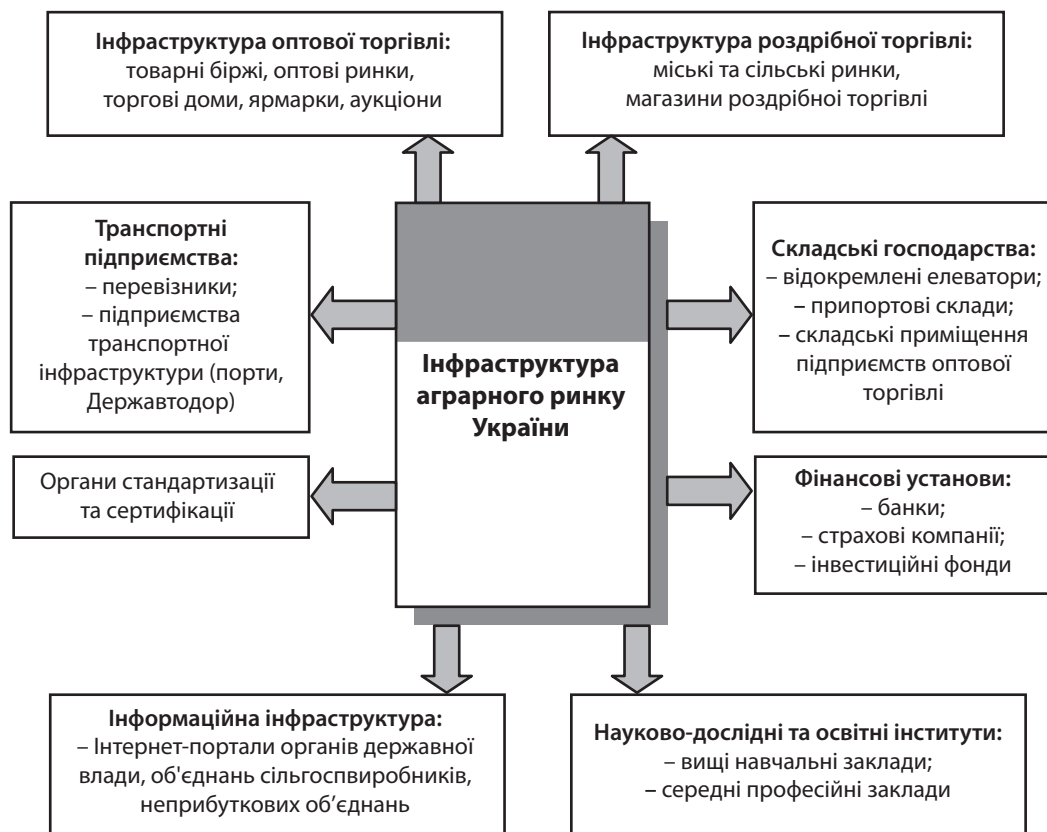

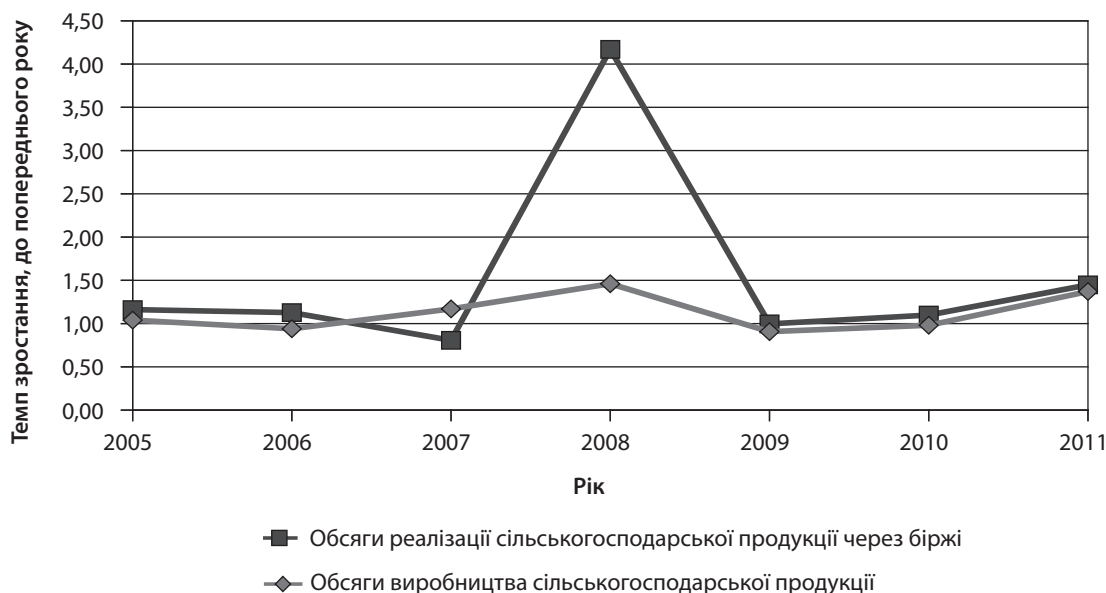
Рис. 1. Інфраструктура аграрного ринку України

Таблиця 1

Динаміка кількості товарних бірж в Україні у 2000 — 2011 рр.

Товарна біржа	2000 р.	2004 р.	2005 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Усього	339	464	439	484	510	537
Універсальні	88	119	115	103	106	106
Товарні та товарно-сировинні	146	227	244	318	341	368
Агропромислові	28	34	30	26	25	25
Інші	77	84	50	37	38	38

Джерело: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва та біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією у 2005 – 2011 рр.

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Поряд з необхідністю розвитку інституцій оптової торгівлі вкрай необхідною є активізація фінансових установ у сфері кредитування агробізнесу. Адекватний доступ до коротко-, середньо- та довгострокових фінансових ресурсів є критично важливим для сільськогосподарських підприємств України. У всьому світі сільське господарство стає все більш капіталомістким, проте, за винятком деяких недавніх позитивних зрушень, сільське господарство України повною мірою не відповідає цій тенденції.

Ситуація, що склалася нині в Україні, не дозволяє сільгоспвиробникам вийти з кризи, що пов'язано з тим, що у переважній більшості вони просто не мають фінансових ресурсів для фінансування будь-яких нововведень: купівлю нової аграрної техніки, більш якісних добрив, нових видів рослин. Виробники сільськогосподарської продукції, з одного боку, не мають власних ресурсів для підвищення ефективності господарської діяльності, а з іншого, – через відсутність спеціальних програм кредитування аграріїв позбавлені можливості залучити кредитні кошти. Причому мова йде навіть не про кредити з мінімальними відсотками: середньостатистичний селянин не має можливості отримати кредит в українських банках через відсутність у нього чіткого бізнес-плану, професійної освіти у сфері управління аграрним бізнесом, а також нестабільне фінансове положення.

На нашу думку, вирішення проблеми залучення коштів для фінансування агробізнесу криється насамперед у підвищенні кваліфікації українських аграріїв. Жодна фінансова установа, навіть попри наявність державних програм, не надаватиме кредити без впевненості щодо можливості їх повернення. Та й фінансування ризикових проектів урядом не можна назвати в умовах, що склалися, виваженим кроком. З огляду на це, важливого значення набуває вдосконалення освітньої складової інфраструктури АПК України.

На сьогодні в Україні є 18 вищих навчальних закладів і понад 100 технікумів та ліцеїв, що готують аграріїв [4]. Втім, більшість з них готують спеціалістів широкого профілю у сфері економіки та управління, хоча на нинішньому етапі необхідним є формування висококваліфікованих спеціалістів, обізнаних саме зі специфікою ведення агробізнесу, особливостями експорту агропродукції, механізмами реалізації та збуту сільськогосподарської продукції всередині країни. На нашу думку, лише за умови формування в Україні кваліфікованих кадрів у сфері управління підприємствами АПК можливим стане розвиток агрокредитування, що, у свою чергу, приведе до підвищення ефективності сільгоспвиробництва.

Окрім підготовки фахівців у сфері управління агробізнесом, необхідною є також державна підтримка науково-дослідних інститутів, що займатимуться інноваційними розробками у сфері сільськогосподарства. В Україні ще з радянських часів функціонують дослідні інститути, втім, їх розробки не впроваджуються в Україні: частково вони комерціалізуються за кордоном, частково взагалі не знаходять практичного застосування. Таким чином, ситуація, що склалася, обумовлює залежність аграрного сектора України від зарубіжних виробників сільськогосподарського устаткування, добрив тощо. З огляду на це, державна політика має бути сьогодні спрямована на підтримку науково-дослідних інституцій та сприяння їх інтеграції з суб'єктами агробізнесу.

Значною проблемою ринку АПК України, що особливо негативно впливає на експортні можливості вітчизняних аграріїв, є нерозвиненість інфраструктури у сфері стандартизації та сертифікації продукції.

За даними Європейської Асоціації бізнесу, в Україні положення про технічні бар'єри торгівлі традиційно були ключовими перепонами в торгівлі. Кабінет Міністрів України прийняв вже понад 30 технічних нормативних актів, що складуть основу для нового підходу до стандартизації та сертифікації в Україні. Ці приписи

передбачають технічні положення щодо правил маркування харчових продуктів, які базуються на відповідній Директиві ЄС. Іншим важливим кроком є прийняття в кінці 2010 р. Закону «Про державний ринковий нагляд», що закладає систему нагляду за безпекою продуктів харчування. Цей закон був доповнений положеннями про відповідальність за неякісну продукцію та загальну безпечність продукції, що були відповідно прийняті в кінці 2010 та в середині 2011 р.

Проте процес гармонізації національних стандартів з міжнародними іде доволі повільно: на сьогодні гармонізовано менш ніж третину національних стандартів [5].

Застосування застарілих стандартів і дублювання повноважень суттєво збільшує витрати на експорт продукції АПК в Україні. Наприклад, для того, щоб доставити фуражне зерно від елеватора всередині країни до порту, торгівельна компанія має отримати три окремі сертифікати, кожен з яких передбачає власну процедуру отримання зразків та тестування. Ветеринарний сертифікат видається місцевим ветеринарним інспектором і затверджується регіональним відділенням ветеринарної служби, карантинний сертифікат видається Державною інспекцією сільського господарства Міністерства аграрної політики та продовольства. Після проходження усіх процедур сертифікації співробітники митниці можуть зажадати додаткових перевірок будь-якого з сертифікатів, наприклад, наполягати на проходженні додаткового фітосанітарного тестування. Така система є коштовною та неефективною.

Кожен окремий етап у цій процедурі займає багато часу. Окрім того, продукція тестується на відповідність національним або застарілим радянським стандартам, які не відповідають вимогам на міжнародних ринках. Тому доки тривають зайві процедури тестування та сертифікації, експортер контактує з міжнародним акредитованим контролером, який проводить тестування та сертифікацію відповідно до тих стандартів, які висуває кінцевий споживач. Це вимагає додаткових витрат, що зменшує ефективність експорту агропродукції з України [5].

З огляду на існування зазначених проблем, система сертифікації та стандартизації в Україні має бути модифікована: доцільним є приведення вітчизняних стандартів до вимог світового ринку, а також спрощення процедури отримання дозволів і ліцензій на експорт продукції АПК.

Поряд із розглянутими вище елементами інфраструктури аграрного ринку важливе значення для його розвитку має інформаційна складова. Мова йде про створення дієвих механізмів поширення інформації про будь-які зміни на ринку сільського господарства (коливання кон'юнктури, зміни у нормативно-правових актах, створення нових інститутів оптової торгівлі тощо).

Доступ до інформації щодо ринку сільськогосподарської продукції на сьогодні утруднений: сайти Міністерства аграрної політики та продовольства, Спілки аграріїв України, Комітету олійних і зернових культур Європейської бізнес-асоціації не надають повної інформації щодо аграрного ринку України. Це ускладнює діяльність виробників сільськогосподарської продукції, змушуючи

їх приймати управлінські рішення, не підкріплені адекватною інформацією про стан зовнішнього середовища.

Таким чином, здійснений аналіз засвідчив, що стан інфраструктури справляє значний вплив на розвиток вітчизняного ринку аграрної продукції, та, зокрема, неможливість реалізації експортного потенціалу АПК. З огляду на це, необхідним є вдосконалення усіх елементів інфраструктури аграрного ринку України у комплексі, з урахуванням внутрішніх взаємозв'язків між ними.

Державна регуляторна політика має бути спрямована, у першу чергу, на формування кадрового потенціалу АПК, оскільки лише за умови наявності висококваліфікованих спеціалістів, обізнаних зі специфікою агробізнесу, здійснення реформ у сфері АПК матиме очікувані наслідки.

Важливе значення для розвитку АПК України матиме також реформування його фінансової інфраструктури. За умови існування когорти спеціалістів, спроможних ефективно використовувати кредитні кошти та спрямовувати їх на розвиток малого та середнього бізнесу у сфері сільського господарства, прийняття державних програм щодо пільгового кредитування аграріїв приведе до поступового піднесення села та створить підвалини для подальшої інтеграції безпосередньо сільгоспвиробників у зовнішню торгівлю продукцією АПК.

На наступному ієрархічному рівні має, на наш погляд, знаходитися питання вдосконалення інфраструктури оптової торгівлі і, зокрема, оптових ринків. Створення оптових ринків в усіх областях України, а також забезпечення комунікацій між ними, дозволить підвищити ефективність збуту сільськогосподарської продукції всередині країни, а також приведе до підвищення рівномірності розподілу доходів від експорту продукції АПК між виробниками та посередниками.

В Україні сьогодні прийнято низку нормативно-правових актів, у яких визначаються напрями розвитку інфраструктури аграрного ринку, втім, більшість з них носять переважно декларативний характер та не реалізуються повною мірою через відсутність належного фінансування. Ті заходи, які все-таки впроваджуються у життя, через їх фрагментарний характер не дають очікуваного ефекту, що провокує розмови про неефективність державної регуляторної політики. На нашу думку, лише за умови реалізації заходів безперервно та у чіткій послідовності державна регуляторна політика у сфері АПК може привести до реальних позитивних зрушень у даній сфері.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз засвідчив, що інфраструктура компонента відіграє виключне значення у розвитку аграрного ринку України. Інститути оптової та роздрібної торгівлі, органи державної влади та неурядові організації, що здійснюють контроль за станом ринку, інформують його учасників про відповідні зміни, займаються сертифікацією та стандартизацією продукції, науково-дослідні та освітні заклади, підприємства транспорту та складування, фінансові установи, що у сукупності формують інфраструктуру аграрного ринку, забезпечують його безперебійне функціонування,

створюють передумови для активізації бізнес-процесів та сприяють інтеграції України в систему міжнародних аграрних відносин.

Сьогодні в Україні існує низка проблем розвитку інфраструктури аграрного ринку України. До них належать звужене трактування сутності інфраструктури і, як наслідок, фрагментарність державної регуляторної політики у цій сфері, відсутність ресурсів для фінансування позитивних зрушень і неготовність основних суб'єктів ринку для сприйняття прогресивних нововведень, низька зацікавленість великих аграрних підприємств, спроможних лобювати власні інтереси, у стрімкому розвитку інфраструктури оптової торгівлі, що призводить до гальмування даного процесу в Україні. Для вирішення зазначених проблем необхідною є докорінна зміна підходів до розвитку аграрної інфраструктури, оскільки за збереження поверхового ставлення уряду до існуючих проблем розв'язати їх у найближчій перспективі не вдасться.

Необхідним є формування кадрового потенціалу, спроможного розвивати малий і середній бізнес у сфері сільського господарства. Доти, доки доходи від експорту продукції АПК залишатимуться у розпорядженні посередницьких структур замість того, щоб спрямовуватися на розвиток сільськогосподарського виробництва, жоден з регуляторних заходів держави не досягне поставленої мети. З огляду на це першочерговим кроком держави має стати вдосконалення освітньої інфраструктури АПК для підготовки кваліфікованих спеціалістів у сфері управління аграрним бізнесом.

Необхідним є також реформування фінансової інфраструктури для забезпечення аграріям доступу до кредитних ресурсів. Поряд із цим доцільно і надалі активно розвивати заклади оптової торгівлі, зокрема у традиційно сільськогосподарських регіонах, для забезпечення сільгоспвиробників можливістю збувати власну продукцію за ринковими цінами. Реалізація заходів державної підтримки у визначеній послідовності сприятиме розвитку АПК України та реалізації його експортних можливостей. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції : практичний посібник / За ред. П. Т. Саблука. – К. : ІАЕ УААН, 2000. – 556 с.
2. Шмига О. О. Формування ефективної інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка. – 2005. – № 18. – С. 185 – 188.
3. Трецов М. М. Розвиток інфраструктури аграрного ринку в регуляторному середовищі держави як один з основних шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 73 – 82.
4. Аграрні навчальні заклади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://e-educat.info/show_fs_edu_res.php?fs_id=1&s=1&l=2
5. Перетворення сільського господарства України на рушійну силу економічного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eba.com.ua/sites/default/files/files/comm_files/grain/EBA_Grain_Strategy_230112.pdf

6. Сайт державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

7. Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» № 1561-VI від 25.06.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1561-17>

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції» № 1447-р від 19.11.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-2008-p>.

9. Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» № 2735-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2735-17>

REFERENCES

“Ahrarni navchalni zaklady Ukrainy” [Agricultural schools of Ukraine]. http://e-educat.info/show_fs_edu_res.php?fs_id=1&s=1&l=2

Formuvannia ta funktsionuvannia rynku ahropromyslovoi produktsii [Formation and functioning of agricultural products]. Kyiv: ІАЕ УААН, 2000.

[Legal Act of Ukraine] (2009). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1561-17>

[Legal Act of Ukraine] (2008). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-2008-p>.

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2735-17>

Shmyha, O. O. “Formuvannia efektyvnoi infrastruktury rynku silskohospodarskoi produktsii” [Building an effective infrastructure of agricultural markets]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu im. V. Hnatiuka*, no. 18 (2005): 185-188.

Sait derzhavnogo komitetu statystyky. www.ukrstat.gov.ua
Treshchov, M. M. “Rozvytok infrastruktury aharnoho rynku v rehuliatornomu seredovyschi derzhavy iak odyn z osnovnykh shliakhiv pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarykh pidpriemstv” [Development of agricultural market infrastructure in the regulatory environment of the state as one of the main ways to improve the competitiveness of agricultural enterprises]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 24 (2009): 73-82.